

ספר מאיר איוב המבואר

להחכם השלם כמהר"ר מאיר בן הפלוסוף האלהי
רבי יצחק עדאמה בעל העקידה ז"ל,
והוא פירוש על איוב, יפה ונחמד למראה ותאוה
לקורא בו, וכל רוזי מאמרי ודברי חז"ל בו לא אנס ליה
(נוסח דפוס וינציה שכז)

ועתה יוצא לאור

עם ביאורים יקרים משולבים בדבריו המאירים, בתוספת מקורות וציטוטים, והרחבת
העניינים מספרי רבותינו הנושאים ונותנים בדבריו. הכל במהדורה חדשה ומפוארת,
מאירת עינים, מוגהת בהגהה מדויקת ומתוקנת, נוספו אלפי מראי מקומות וציטוטים,
נפתחו ראשי תיבות וקיצורים, הקטעים חולקו לפסקאות קצרות, נוספו סימני
פיסוק וניקוד, בתוספת כותרות משנה ובמעלות רבות נוספות

על ידי מכון 'אור לישרים' - ירושלים

שע"י ישיבת 'אביר יעקב'

'אור מאיר ושמחה' נהריה

שנת תשפ"ז לפ"ק

מהדורת אלול

מאיר איזב המבואר

להחכם הקדמון רבי מאיר עראמה זיע"א

יוצא לאור על ידי
מוסדות אביר יעקב נהריה
מכון אור לישרים ירושלים
בראשות הרב שלמה אביחצירא שליט"א

עורך ראשי
הרב מנחם מנדל פומרנץ

מבקר אחראי	עורך אחראי
הרב זושא דינקלס	הרב אהרן פישר

עורכים ומבקרים
הרב נתנאל וולנר
הרב יהושע בליזינסקי
הרב נתן צבי כהן
הרב יעקב זייבלד
הרב משה סג"ל
הרב הלל טאבק
הרב יקותיאל יהודה פלדמן
עימוד: הרב שמואל סאמעט

נסדר ע"י ממלכת התורה "עוז והדר"
בנשיאות הגאון הצדיק רבי יהושע לייפער שליט"א
אב"ד "באר משה" מאנסי

הפצה והזמנות: 'היכלי תורה'

בארץ ישראל: טל. 02-9924603
באררה"ב: טל. 437-0054 (718)
באירופה: טל. 44-191-430-0333
פקס. 03-5435884 (718) 437-5314
פקס. 44-191-430-0555

כל הזכויות שמורות

לישיבת אביר יעקב
אור מאיר שמחה נהריה
רח' אביר יעקב 27
נהריה

הואיל ומושקע במהדורה זו הון רב ויגיעה רבה, לכן ע"פ דין תורה ולהבדיל ע"פ הזכויות בכל המדינות, אנו אוסרים בכל תוקף כל הדפסה צילום והעתקה כולל העתקה חלקית או אחסנה במחשב או מאגר כל שהוא כל חלק מהספר, וכן אין לעשות כל שימוש מסחרי בחומר הנדפס ובהוספות. הספר נמכר רק על מנת שלא יעשה בו שימוש שלא כדין. ושארית ישראל לא יעשו עולה.

נדפס בארץ ישראל
על נייר חו"ל
שאין בו חשש חילול שבת

Printed in E. Israel

הארות והערות יתקבלו בברכה
מכון אור לישרים
רח' יוסף חכמי 30 ירושלים
פקס: 03-5423180

א א איש היה בארץ עוין איוב שמו והיה | האישה ההוא

רש"י

מדרשות מדרש איוב א, ומה ענה נטלו, שהיו אומרים לא כל הימנו ליטול את העליונים וליתן לנו את התחתונים, אלא צאו לארץ שנער ששם אלוהות הרבה, שנאמר צה ארץ פסלים היא (ירמיה נ לח), ונעשה מגדל וראשו מגיע צבמים ונעשה לנו שם (ראה בראשית יא ד), ואין 'שם' האמור כאן אלא עבודה זרה, שנאמר (שמות כג יג) וישם חללים לחריס לא תזכירו, מה עשה הקדוש צרוך הוא, ישב עליהם דגין והעמיד עליהם עדים, שנאמר (בראשית יא ה) ויגד ה' לרחל את העיר ואת הפנגדל, וכי צריך ירידה לפני המקום לראות והכתיב (זכריה ד י) עיני ה' המה משוטטים בכל הארץ, אלא ללמד הלכה לדורות שאין דנין אלא על פי עדי ראיה, שנאמר (ויקרא ה ה) או ראה או ידע: והיה. פשוטו כמו ויהי, ומשמעו לעזר ולהצא:

א (א) איש היה בארץ עוין. פירוש, בארץ ארס, כמה דכתיב (בראשית כב כא) את עוץ צלרו, מזני נחור: והיה האישה. אף על פי שהוא לשון עמיד, כן דרך לשון עזרית, ולשון מליצתו ויהי האיש ההוא גדול מפל בני קדם (פסוק ג), בני ארץ המזרחי, ש'ארס' במזרחו של עולם הוא, שנאמר (במדבר כג ו) מן ארס ינחני צלק מהררי קדם. דבר אחר, עוץ (בראשית כב כא) זה איוב (במדבר יז ט), צו (בראשית טז) זה אליהוא בן צרקהל הצווי (להלן לב ט), והרי הוא שאמר איוב (להלן לא לד) וצו מנשפחות יתפני זה הוא ממשפחתי שמחתה דברי, והיינו דלמרי אינשי מישיה וישיה אצא ליזיל ביה נקרא (סנהדרין לט:): דבר אחר בארץ עוין, בארץ שנטולין ממנו עזות רעות על הקדוש צרוך הוא, שנאמר (ראה בראשית י יא) מן הארץ היא יצא אשור (במי

מאיר איוב

אומרים נברא, ומהם אומרים לא נברא, אלא למשל היה. כההיא דפרק קמא דבתרא (טו). יתיב ההוא מדרבנן קמיה רבי שמואל בר נחמני, ויתיב ואמר, איוב לא היה ולא נברא, אלא למשל היה. אבל כל שאר חכמי ישראל חולקים עליו ומקימים מציאותו.

א (א) איש היה וכו'. באתי לברר פה איוב אם היה, ועמו וזמנו ומקומו, ולהסכים שני המאמרים שהיה ולמשל היה, והפלא בקצרה. האישה השלם הזה איוב מצינו בו בין הראשונים דעות חלוקות, מהם

ביאור

איוב היה או שאינו אלא משל

הנה, האישה השלם - הצדיק הזה איוב מצינו בו בין החכמים הראשונים דעות חלוקות, יש מהם שאומרים שאיוב נברא והיה בעולם, ומהם אומרים שאיוב לא היה ולא נברא כלל, אלא רק למשל היה. כההיא - כדברי הגמרא דפרק קמא דבבא בתרא (טו). שאמרו שם, יתיב ההוא מדרבנן קמיה - ישב חכם אחד לפני רבי שמואל בר נחמני, ויתיב - וישב ואמר, איוב לא היה ולא נברא כלל בעולם, אלא רק למשל היה. אבל כל שאר חכמי ישראל חולקים עליו ומקימים מציאותו - סבורים שאיוב היה קיים במציאות בעולם הזה.²

ספקות בענינו של

איוב

א (א) איש היה וכו'. באתי לברר פה את ענינו של איוב ולברר אם אכן היה קיים בעולם או שכל ספר זה אינו אלא משל בלבד, וכן, אם אכן היה איוב בעולם, יש לברר מה היה עמו של איוב, וזמנו - ובאיזה זמן היה חי ומה היה מקומו, ולהסכים - ובאתי גם לבאר שאין מחלוקת כלל בין שני המאמרים בחז"ל שלדעה אחת איוב אכן היה קיים בעולם ולעומת זאת לדעה השניה איוב לא היה ולא נברא וכל ספר זה רק למשל היה, ואת הפלא נבאר בקצרה.

מקורות וציונים

א. ברש"י: משל היה, ללמוד ממנו תשובות למקטרגים על מדת הדין ושאין אדם נתפס על צערו.
ב. בגמרא: א"ר לוי בר לחמא, איוב בימי משה היה וכו'. רבא אמר, איוב בימי מרגלים היה וכו'. יתיב ההוא מרבנן קמיה דר' שמואל בר נחמני, ויתיב וקאמר, איוב לא היה ולא נברא אלא משל היה. א"ל, עליון אמר קרא 'איש היה בארץ עוין איוב שמו'. אלא מעתה יורש

א. ברש"י: משל היה, ללמוד ממנו תשובות למקטרגים על מדת הדין ושאין אדם נתפס על צערו.
ב. בגמרא: א"ר לוי בר לחמא, איוב בימי משה היה וכו'. רבא אמר, איוב בימי מרגלים היה וכו'. יתיב ההוא מרבנן קמיה דר' שמואל בר נחמני, ויתיב וקאמר, איוב לא היה ולא נברא אלא משל היה. א"ל, עליון אמר קרא 'איש היה בארץ עוין איוב שמו'. אלא מעתה יורש

אָמְנָם אֵלֶּה גַם הֵם חוֹלְקִים בְּזַמְנֹו, כִּי אֵלֶּה יֹאמְרוּ בְיָמַי יַעֲקֹב אָבִינִי, וְאֵלֶּה בְיָמַי מֹשֶׁה רַבְּנִי, וְאֵלֶּה בְיָמַי שׁוֹפְטִים, וְאֵלֶּה בְיָמַי אַחֲשָׁרוּשׁ, וְאֵלֶּה בְיָמַי מַלְכוּת שָׁבָא, וְאֵלֶּה בְיָמַי פְּשָׁדִים, וְאֵלֶּה מַעוֹלֵי גּוֹלָה.

וְלֹא עַל זֶה בְּלִבְד נָפַל הַמַּחְלָקֶת בֵּין בַּעֲלֵי הַתְּלָמוּד, כִּי גַם אִם הָיָה מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹ מִשְׂאֵר אַמּוֹת, בְּפֶרֶק הַנִּזְכָּר תִּמְצָאֵהוּ.

עַד שְׁזָה הַבְּלָבוּל הָרַב הַנִּמְצָא בְּקִיּוּם מְצִיאֹתוֹ,

מִלְבָּד מֵה שְׁלֹא נוֹדַע בְּאַמְת מְקוֹמוֹ אִיז הַכְּרִיחַ לְרַב הַמּוֹרָה לְקַיֵּם הַפְּסוּ, כְּמִבְּאָר מְמֹנֵו בְּפֶרֶק כ"ב מִחֻלְק הַג' מִסְפָּרוֹ.

וְאֵנִי בְּעַנְיֵי הוֹמָה לִי לְבִי כִּי זֶה הָאִישׁ, הָיָה וְנִבְרָא, כְּמֵאֲמֵר הַפְּתוּב **אִישׁ הָיָה**, וְכֹאשֶׁר קָיָם עָלָיו רַבִּי יוֹחָנָן בְּבִרְאשִׁית רַבָּה (ל ט), אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן כֹּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר 'הָיָה', הוּא תְּחִלְתּוֹ וְסוֹפּוֹ **אִישׁ הָיָה בְּאַרְבַּע עוֹזֵן** הָיָה מְתַקֵּן לְיִסּוּרֵינִי, וְהִרְבֵּה פִּיּוּצָא בּוֹ נִמְצָא בְּרַבָּה

ביאור

תקופת חייו של איוב

אָמְנָם אֵלֶּה הַסּוֹבְרִים שֶׁאִיּוֹב הָיָה בְּעוֹלָם, גַּם הֵם חוֹלְקִים בְּזַמְנֹו - נִחְלָקוּ בְּאִיּוֹה זְמַן הָיָה חֵי, כִּי כֹל אֶחָד מֵהַחֲכָמִים נֹקֵב בְּזְמַן אַחַר שֶׁכּוּ הָיָה אִיּוֹב חֵי, אֵלֶּה יֹאמְרוּ שֶׁאִיּוֹב חֵי בְיָמַי יַעֲקֹב אָבִינִי, וְאֵלֶּה סוֹבְרִים שֶׁאִיּוֹב חֵי בְיָמַי מֹשֶׁה רַבְּנִי, וְאֵלֶּה סוֹבְרִים שֶׁחֵי בְיָמַי הַשׁוֹפְטִים בְּתַקּוּפָה בַּה שֶׁפִּטּוֹ הַשׁוֹפְטִים אֶת יִשְׂרָאֵל קוֹדֵם שֶׁעַמַּד לָהֶם מֶלֶךְ, וְאֵלֶּה סוֹבְרִים שֶׁחֵי בְיָמַי אַחֲשָׁרוּשׁ, וְאֵלֶּה סוֹבְרִים שֶׁחֵי בְיָמַי מַלְכוּת שָׁבָא, וְאֵלֶּה סוֹבְרִים שֶׁחֵי בְיָמַי פְּשָׁדִים, וְאֵלֶּה סוֹבְרִים שֶׁאִיּוֹב הָיָה מַעוֹלֵי גּוֹלָה שֶׁשֶׁכּוּ לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל לְאַחַר גְּלוּת בָּבֶל.

איוב מישראל או מאומות העולם

וְלֹא עַל עֵנִי זֶה בְּלִבְד נָפַל הַמַּחְלָקֶת בֵּין בַּעֲלֵי הַתְּלָמוּד - הָאֲמוֹרָאִים, כִּי [א-לא] גַם נִחְלָקוּ שֶׁם אִם אִיּוֹב הָיָה מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹ שֶׁהָיָה מִשְׂאֵר אַמּוֹת הָעוֹלָם, בְּפֶרֶק הַנִּזְכָּר בְּמִסְכַּת בְּבֵא בְּתֵרָא תִּמְצָאֵהוּ - תִּמְצָא אֶת מַחְלֻקָתָם בּוֹה.

מקורות וציטוטים

וְקִצְתָם אֲמָרוּ שֶׁהָיָה בְיָמַי דוּד, וְקִצְתָם אֲמָרוּ שֶׁהָיָה מַעוֹלֵי בָבֶל, זֶה מִמָּה שֶׁיִּחְזַק מֵאֲמֹר מִי שֶׁאֲמַר לֹא הָיָה וְלֹא נִבְרָא, סוּף דָּבָר בֵּין הָיָה בֵּין לֹא הָיָה, בְּכַמּוֹ עֵינֵינוּ הַנִּמְצָא תְּמִיד וְנִבּוֹ כֹּל הַמַּעֲיִינִים מִבְּנֵי אָדָם, עַד שֶׁנֶּאֱמַר בִּידִיעַת הַשֶּׁם וְבַהֲשַׁגְחָתוֹ מִה שֶׁכָּבַד זְכַרְתִּי לָךְ, ר"ל הָיָה הָאִישׁ הַתָּם הַשֶּׁלֶם הַיָּשֵׁר בְּמַעֲשָׂיו הִירָא מֵאֵד מִן הַחֲטָאִים יְחוּלוּ בּוֹ רַעוּת גְּדוּלוֹת וְתַכּוּפּוֹת בְּמִמּוֹנֵו וּבְנִיּוֹ וְגוֹפּוֹ לֹלָא חֲטָא, יַחֲיִיב הָעֵינִי הַהוּא, וְלִפִּי שְׁתֵּי הַדְּעוּת, ר"ל אִם הָיָה אוֹ לֹא הָיָה, הַדְּבָרִים הֵם אֲשֶׁר בְּפִתְיַחַת הַסֵּפֶר, ר"ל מֵאֲמֹר הַשֶּׁטֶן וּמֵאֲמֹר הַשֶּׁם אֵל הַשֶּׁטֶן וּמִסּוֹר אִיּוֹב בִּידוֹ, כֹּל זֶה מִשֶּׁל בְּלֹא סֶפֶק לְכֹל בַּעַל דַּעַת, אֵלֶּה שֶׁהוּא מִשֶּׁל לֹא כִּשְׂאֵר הַמְשָׁלִים כּוֹלָם, אֲבָל מִשֶּׁל שֶׁנִּתְּלוּ בּוֹ פְּלִיאוֹת וְדְבָרִים שֶׁהֵם כִּבְשׁוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְהַתְּבָאָרוּ בּוֹ סִפְקוֹת גְּדוּלוֹת וְנִגְלוּ מִמֶּנּוּ תַעֲלוּמוֹת שֶׁאֵין לְמַעֲלָה מִהֶן, וְאֵינִי אֲזַכּוֹר לָךְ מִה שֶׁאֲפָשֶׁר לְזַכְּרוֹ, וְאֲזַכּוֹר לָךְ דְּבָרֵי הַחֲכָמִים ז"ל הַמַּעוֹרְרִים אוֹתִי לְמַה שֶׁהַבְּעִינֹתִי מִן הַמְשֶׁל הוּא הַגְּדוּל.

ד. ע"פ הַכְּתוּב בִּירְמִיָּה (ד ט).

ה. בְּמִדְרָשׁ: אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כֹּל מִי שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ 'הָיָה' מִתְּחִלְתּוֹ עַד סוֹפּוֹ הוּא צְדִיק, הַתִּיבּוֹן לִיָּה וְהַכְּתִיב (יִחְזַקָּל לֵג כֹּד) 'אֶחָד הָיָה אֲבִרְהָם וִירֵשׁ אֶת הָאָרֶץ', מַעֲתָה הוּא תְּחִלְתּוֹ וְהוּא סוֹפּוֹ, אֲמַר לְהוֹן אֵף הָיָה לֹא תְּבָרָא,

מִיִּשְׂרָאֵל הוּא, וְהָא כְּתִיב 'מִשְׁפַּחַת רֵם', אֵלֶּה אִיּוֹבֵי אִיּוֹבֵי לְאֻמוֹת הָעוֹלָם, הַכִּי נִמִּי אִיּוֹב אִיּוֹבֵי אִיּוֹבֵי [לְאֻמוֹת הָעוֹלָם]. אִטּוֹ כּוֹלְהוּ נְבִיאֵי מִי לֹא אִיּוֹבֵי לְאֻמוֹת הָעוֹלָם. הַתָּם עִיקַר נְבִיאוּתֵיהֶו לְיִשְׂרָאֵל, הַכֹּא עִיקַר נְבִיאוּתֵיהֶו לְאֻמוֹת הָעוֹלָם. מִיִּתִּיבִי, חֲסִיד הָיָה בְּאֻמוֹת הָעוֹלָם וְאִיּוֹב שְׁמוֹ, וְלֹא בֹא לְעוֹלָם אֵלֶּה כְּדִי לְקַבֵּל שְׁכָרוֹ, הַבִּיא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עָלָיו יִסּוּרֵינִי הַתְּחִיל מִחֶרֶף וּמִגְדָּף, כִּפֹּל לוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁכָּרוּ בַּעוֹה"ז [כְּדִין] לְטַרְדּוֹ מִן הָעוֹלָם הַבֹּא. תְּנַאי הָיָה, דְּתַנַּי, רַבִּי אֶלְעָזָר אֲוֹמֵר, אִיּוֹב בְיָמַי שְׁפוּט הַשׁוֹפְטִים הָיָה וְכו'. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קִרְחָה אֲוֹמֵר, אִיּוֹב בְיָמַי אַחֲשָׁרוּשׁ הָיָה וְכו'. רַבִּי נֶתָן אֲוֹמֵר, אִיּוֹב בְיָמַי מַלְכוּת שָׁבָא הָיָה וְכו'. וְחֲכָמִים אֲוֹמְרִים, אִיּוֹב בְיָמַי כְּשֶׁדִּים הָיָה וְכו'. וְיֵשׁ אֲוֹמְרִים, אִיּוֹב בְיָמַי יַעֲקֹב הָיָה, וְדִינָה בְּת יַעֲקֹב נִשָּׂא וְכו'. וְכוֹלְהוּ תְּנַאי סְבִירָא לְהוֹ דְּאִיּוֹב מִיִּשְׂרָאֵל הוּא, לְבַר מִיִּשׁ אֲוֹמְרִים.

ג. בְּמִזְרָה נְבוּכִים: עֵינִי אִיּוֹב הַנִּפְלָא הוּא מִכַּת מַה שֶׁאֲנַחְנוּ בּוֹ, ר"ל שֶׁהוּא מִשֶּׁל לְבָאָר דִּיעוּת בְּנֵי אָדָם בְּהַשְׁגָּחָה, וְכִבְר יַדְעַת בְּאוֹרָם וּמֵאֲמֹר קִצְתָם אִיּוֹב לֹא הָיָה וְלֹא נִבְרָא אֵלֶּה מִשֶּׁל הָיָה, וְאֲשֶׁר חֲשַׁבּוּ שֶׁהָיָה וְנִבְרָא וְשֶׁהוּא עֵינִי שֶׁאִירַע, לֹא יַדְעוּ לוֹ לֹא זְמַן וְלֹא מְקוֹם, אֵלֶּה קִצְתַּת הַחֲכָמִים אֲמָרוּ שֶׁהָיָה בְיָמַי הַאֲבוֹת, וְקִצְתָם אֲמָרוּ שֶׁהָיָה בְיָמַי מִשָּׁה,

פְּרִשְׁת שְׁמוֹת (מהר' שניאן ז ד) שְׁנֵאמַר בְּהֵם 'הָיָה', אֶפְשָׁר שְׂיֵאמַר שְׁפָלָם עָלוּ בְּמַחְשָׁבָה קִדְּם מְצִיאוֹתָם שְׁעִתִּידִין לְהִיּוֹת כֵּן, וְהוּא תַּחֲלָתָם וְסוּפָם יוֹרָה עֲלֵיהֶם מֵלֵת 'הָיָה'. וּבַמְדַרְשׁ 'וּמִשָּׁה הָיָה רַעְיָה' (שמות ג 6), שְׁפָן 'הָיָה' מְלֻפְּנִים, בְּזַמְנוֹ שֶׁל קִיָּן. וְאִם כֵּן דַּעְתָּם שְׁנִמְצָא, וְסִימְנִי וְתֵאָרִי וְקִנְיָנִי וּבְנִי, יוֹכִיחוּ עָלָיו, כִּאֲשֶׁר יוֹכִיחוּ שָׁם בְּמַסְכַּת בְּתָרָא.

וְקָרָם מִשָּׁה רַבְּנוּ אוֹ בְיָמֵי הָיָה, כִּי הֵם אָמְרוּ

(נ"ז יד:) מִשָּׁה פָּתַב סִפְרוֹ וְסִפְרוֹ אִיּוֹב וּפְרִשְׁת בְּלָעָם, וְאִיָּךְ יִהְיֶה אַחֲרֵי מוֹת מִשָּׁה וְיִכְתַּב עָלָיו אִישׁ הָיָה. שְׁפָן דִּיִּיקִי רַבְּנָן בְּפִסּוּק וַיִּמַּת שָׁם מִשָּׁה' (דברים לו 6) מִי פָּתַבוּ, אֶפְשָׁר מִשָּׁה חֵי וְכַתַּב וַיִּמַּת שָׁם מִשָּׁה, אֲלֵא עַד כַּאֲן פָּתַב מִשָּׁה מִכָּאֵן וְאֵילָךְ פָּתַב יְהוֹשֻׁעַ, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה, בְּתָרָא פָּרַק קָמָא (טו.). וְיֵמָּה צָרָךְ הָיָה גַם כֵּן לְכַנּוֹת סִפְרוֹ אִיּוֹב אֲלָיו. וְכַךְ נִמְצָא בְּסִדְר עוֹלָם (פ"ג).

ביאור

פְּרִשְׁת שְׁמוֹת (מהר' שניאן ב ד) שְׂאָדָם, נח, יוסף, משה ומרדכי, וכן הנחש, נֵאמַר בְּהֵם 'הָיָה' כדי להורות שהיו מתוקנים ומזומנים מתחילתם עד סופם לענין האמור בהם, אֶפְשָׁר - יתכן לומר שְׂיֵאמַר שְׁפָלָם עָלוּ בְּמַחְשָׁבָה לפני השי"ת עוד קִדְּם מְצִיאוֹתָם וּבּוֹאֵם אֵל הָעוֹלָם כּפּוֹעַל שְׁהֵם עֲתִידִין לְהִיּוֹת כֵּן, וְהוּא תַּחֲלָתָם וְסוּפָם אֲשֶׁר יוֹרָה עֲלֵיהֶם מֵלֵת 'הָיָה'. וּבְדוּמָה לִזֶּה מְצִינּוּ שְׂאָמְרוּ בְּמַדְרָשׁ עַל הַפִּסּוּק (שמות ג א) 'וּמִשָּׁה הָיָה רַעְיָה', שֶׁלֹּכֵךְ נֵאמַר כּוּ 'הִיָּה', שְׁפָן 'הָיָה' כּבֵר רֹעֵה צֶאֱן מְלֻפְּנִים [-בשנים קדמוניות], בְּזַמְנוֹ שֶׁל קִיָּן, וְהִינּוּ הַבֵּל אַחִיו שְׂנֵאמַר כּוּ (בראשית ב ד) 'וַיְהִי הַבֵּל רֹעֵה צֶאֱן' וְגו', וּמִשָּׁה רַבְּנוּ הוּא גִלְגּוּלוֹ שֶׁל הַבֵּל. וְאִם כֵּן מְבּוֹאֵר בְּפִירוּשׁ שְׂדֵעְתָּם שֶׁל חֲז"ל הֵיא שְׂכִינּוֹן שְׂנֵאמַר אֲצֵל אִיּוֹב 'אִישׁ הִיָּה בְּאֶרֶץ עוֹץ' בְּהַכְרַח שְׁנִמְצָא - שְׂאִיּוֹב הִיָּה קִיָּים בְּעוֹלָם בְּמִצִּיאוֹת, וְעוֹד, שְׂפִימְנֵי שֶׁל אִיּוֹב וְתֵאָרִי וְקִנְיָנִי - רַכּוּשׁוֹ וְכִנּוּ שְׂנַתְבָּארוּ בְּפִסּוּקִים, יוֹכִיחוּ עָלָיו שֶׁאֲכֵן הִיָּה קִיָּים כּפּוֹעַל, כִּאֲשֶׁר יוֹכִיחוּ חֲז"ל שָׁם בְּמַסְכַּת בְּבֵא בְּתָרָא.

חיי איוב בתקופתו של משה רבינו נגראה שאיוב קָרָם זמנו של מִשָּׁה רַבְּנוּ אוֹ בְּזַמְנֵי שֶׁל מִשָּׁה רַבְּנוּ הָיָה, כִּי הֵלָא הֵם - חֲז"ל בְּגִמְרָא שֶׁם (יד:) אָמְרוּ שְׂמִיָּשָׁה רַבְּנוּ כְּתַב אֵת סִפְרוֹ - חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה וְאֵת סִפְרוֹ אִיּוֹב וּפְרִשְׁת בְּלָעָם, וְאִיָּךְ יִתְכַּן שִׁיְהִיָּה אִיּוֹב חֵי אַחֲרֵי מוֹת מִשָּׁה וְיִכְתַּב עָלָיו מִשָּׁה רַבְּנוּ קוֹדֵם לִכֵּן 'אִישׁ הָיָה' בְּלִשׁוֹן עֵבֶר. שְׁפָן דִּיִּיקִי זֶה דִּיִּיקִי רַבְּנָן - דְּקִדְּקוּ חֲז"ל בְּעִנְיַן הַפִּסּוּק וַיִּמַּת שָׁם מִשָּׁה' (דברים לו 6) שְׂדֵנּוּ בּוֹה מִי כְּתַבּוּ, וְאֵמְרוּ, וְכִי אֶפְשָׁר שְׂמִיָּשָׁה חֵי וְכַתַּב עַל עֲצֻמוֹ וַיִּמַּת שָׁם מִשָּׁה, אֲלֵא עַד כַּאֲן - עַד פִּסּוּק זֶה כְּתַב מִשָּׁה רַבְּנוּ אֵת כָּל חֲמִשַׁת חוּמְשֵׁי הַתּוֹרָה, וּמִכָּאֵן וְאֵילָךְ - מִפִּסּוּק זֶה וְהֵלָאָה כְּתַב יְהוֹשֻׁעַ, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה, כְּמוּבָא בְּבֵא בְּתָרָא בְּפָרַק קָמָא - רֵאשׁוֹן (טו.). וְכִמּוֹ כֵּן, אִם אִיּוֹב לֹא הִיָּה וְלֹא נִבְרָא וְאִינּוּ אֵלָא מִשֶׁל מָדָה - אִיזֵה צָרָךְ הָיָה גַם כֵּן לְכַנּוֹת אֵת סִפְרוֹ אִיּוֹב אֲלָיו - לְכַנּוֹת אֵת סִפְרוֹ זֶה בְּשֵׁם 'אִיּוֹב'. וְכַךְ נִמְצָא בְּסִדְר עוֹלָם (פ"ג) שְׂאִיּוֹב אֲכֵן הִיָּה קִיָּים בְּמִצִּיאוֹת.

מקורות וציטוטים

דהא רבי לוי בשם ריש לקיש אמר בן ג' שנים הכיר אברהם את בוראו וכו', ר' חנינא ור' יוחנן תרוויהון אמרין בן ארבעים ושמונה שנה הכיר אברהם את בוראו, ומה אני מקיים 'היה', שהיה מתוקן להדריך כל העולם כולו בתשובה. 'הן האדם היה' (בראשית ג כב), מתוקן למיתה, 'נחש היה' (שם ג א) מתוקן לפורענות, 'קין היה' (שם ד ב) מתוקן לגלות, 'איוב היה' מתוקן ליסורין, 'נח היה' (שם ו ט) מתוקן לנס, 'משה היה' (שמות ג א) מתוקן לגואל, 'מרדכי היה' (אסתר ב ה) מתוקן לגאולה. ו. במדרש: 'ומשה היה רועה', כל מי שכתוב בו 'היה', מתוקן לכך. 'הן האדם היה', מתוקן לכך היה, מתוקן היה מות לבא בעולם, שנאמר (בראשית א ב) 'וחשך על פני תהום' זו מיתה שמחשיך פני הבריות. 'והנחש היה ערום', מתוקן לפורענות היה. בנח כתיב בו 'היה'. מתוקן היה לגאולה. ויוסף כתיב בו 'היה' (שמות א ה), מתוקן לפרנסה. ומרדכי להצלה ומשה לגאולה, מתחלת ברייתן נתקנו לכך. ז. דאה בספר הפליאה (ד"ה ויגרש את האדם): וראה עתה והבן שהבל נאחז מנצח והוא שנתן תורה לישראל, וזהו 'ומשה היה רועה את צאן', 'היה' כבר. ובצינוני (פר' שמות): 'ומשה היה רועה' וגו'. בכאן נרמז סוד הגלגול כפי מאמר הזוהר ויתר המקובלים. והסוד בענין הבל, 'ויהי הבל רועה צאן'.

ובליקוטי תורה (פר' שמות): 'ומשה היה רועה'. כבר הודעתין כי הוא גלגולו של הבל בן אדה"ר, שגם הוא 'היה רועה' לשעבר, כמו שאמר הכתוב (בראשית ד ב) 'ויהי הבל רועה צאן'. וזהו שאמר הכתוב 'היה רועה', לשון לשעבר. גם נתבאר טעם למה 'משה היה רועה'. ח. ברש"י: ופרשת בלעם, נבואתו ומשלו אף על פי שאינן צורכי משה ותורתו וסדר מעשיו. ט. בגמרא: תניא, 'וימת שם משה עבד ה'', אפשר משה חי וכתב 'וימת שם משה'. אלא, עד כאן כתב משה, מכאן ואילך כתב יהושע, דברי ר"י, ואמרי לה ר' נחמיה. אמר לו ר"ש, אפשר ספר תורה חסר אות אחת וכתוב (דברים לא טו) 'לקוח את ספר התורה הזה'. אלא, עד כאן הקדוש ברוך הוא אומר ומשה אומר וכותב, מכאן ואילך הקדוש ברוך הוא אומר ומשה כותב בדמנו. י. בסדר עולם רבה: 'ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה' וגו' (בראשית מז ט), הרי ק"צ, נשתתירו שם ר"י שנים, סימן שנותיו של איוב שבאותו פרק נולד, שנאמר (להלן מב טז) 'ויחי איוב אחרי זאת מאה וארבעים שנה', ואומר (שם פסוק י) 'ויוסף ה' את כל אשר לאיוב למשנה', נמצאת אומר כשירדו ישראל למצרים נולד איוב וכשעלו את.

מאיר

איוב א

איוב

וְכֵן אָמַר שְׁהִיָּה מֵאֲמוֹת הָעוֹלָם, לְהִיּוֹת סִפְרוֹ וּפְרִשְׁתּוֹ בְּלַעַם לְאַחֲדִים בְּיַדְיָנוּ. וְהֵם ז' לְאִמְרוֹ (ב"ב טו:). שְׁבַעַה נְבִיאִים נִתְּנָבְאוּ לָהֶם לְאֲמוֹת הָעוֹלָם, בְּלַעַם וְאֶבְיָו וְאִיּוֹב וְאַלְיָפוֹ וּבִלְדָד וְצוֹפֵר וְאַלְיָהוּ. וְקִשָּׁה לְשִׁמְעַע מֵאֲמַר הָאוֹמֵר שְׁנִמְנָה בִּינֵיהֶם מִפְּנֵי שֶׁעָקַר נְבוֹאָתוֹ הָיָה מִתְּנַבֵּא לְאֲמוֹת, שְׂאָם כֵּן הָיָה שְׁמִנָּה וְיוֹנָה מִן הַמִּנִּין. וְעוֹד אָמַר שֶׁם, חֲסִיד אֶחָד הָיָה לִי בְּאֲמוֹת הָעוֹלָם, אִיּוֹב שְׁמוֹ, וְלֹא בָּא לְעוֹלָם אֶלָּא לְקַבֵּל שְׂכָרוֹ, וּבָאוּ עָלָיו יְסוּרֵין הַתַּחֲחִיל לְחַרְף וּלְגַדֵּף כִּפְּל הַקְּדוֹשׁ

בְּרוּךְ הוּא שְׂכָרוֹ כִּדֵּי לְטַרְדּוֹ מִן הָעוֹלָם, שְׁנִאֲמַר (להלן מב י) 'וַיִּסַּף ה' אֶת כָּל אֲשֶׁר לְאִיּוֹב לְמִשְׁנָה'. וּבְמִדְרָשׁ רַבָּה (שמו"ר נא ו) אָמַר אִיּוֹב מִיּוֹעֲצֵי פְרַעֲהָ הָיָה וְהִירָא אֶת דְּבַר ה' הָיָה, אֲשֶׁר הֵנִיס אֶת עַבְדּוֹ וְאֶת מִקְנֵהוּ מִן הַשָּׂדֶה (סס יג ב).

הָא לְמַדְנֵנו שְׁהִיָּה מֵאֲמוֹת הָעוֹלָם, וְיִתְחַיֵּב לְהִיּוֹת קִדְּם מִשָּׂה אוֹ בְּזִמְנוֹ, בְּזִמְן שֶׁהִנְבּוֹאָה שׁוֹרָה עֲדִין בְּאֲמוֹת קִדְּם תְּפִלַּת הַנְּבִיא הַנְּאָמֵן 'וְנִפְלִינוּ' וְכו' (שמות לג טו), וְעָלָיו

ביאור

איוב מאומות העולם ולא מישראל

וְכֵן אָמַר עוֹד, שְׂאִיּוֹב לֹא הִיָּה מִיִּשְׂרָאֵל אֲלָא הָיָה מֵאֲמוֹת הָעוֹלָם, וְזוֹ הַסִּבָּה לְהִיּוֹת סִפְרוֹ שֶׁל אִיּוֹב וּפְרִשְׁתּוֹ בְּלַעַם לְאַחֲדִים בְּיַדְיָנוּ - דוּמִים זֶה לַזֶּה, שֶׁשְׁנֵיהֶם נִאֲמָרוּ עַל יַד אֲמוֹת הָעוֹלָם וּנְכַתְּבוּ עַל יַד מִשֶּׁה רַבִּינוּ. וְהֵם ז' לְאִמְרוֹ (ב"ב טו:). שְׁבַעַה נְבִיאִים נִתְּנָבְאוּ לָהֶם לְאֲמוֹת הָעוֹלָם, וְאֵלּוּ הֵם, בְּלַעַם וְאֶבְיָו בְּעוֹר וְאִיּוֹב וְאַלְיָפוֹ וּבִלְדָד וְצוֹפֵר וְאַלְיָהוּ. הֵרִי שֶׁאֲמָרוּ בְּפִירוּשׁ שֶׁאִיּוֹב הוּא אֶחָד מֵאֲמוֹת הָעוֹלָם. וְקִשָּׁה לְשִׁמְעַע אֶת מֵאֲמַר הָאוֹמֵר בְּגִמְרָא שֶׁם שְׂבַאמַת אִיּוֹב לֹא הִיָּה מֵאֲמוֹת הָעוֹלָם אֲלָא מִיִּשְׂרָאֵל וְהַטַּעַם שְׁנִמְנָה בִּינֵיהֶם - בֵּין שְׂבַעַת נְבִיאֵי אֲמוֹת הָעוֹלָם הוּא רַק מִפְּנֵי שֶׁעָקַר נְבוֹאָתוֹ הָיָה מִתְּנַבֵּא לְאֲמוֹת וְלֹא הִתְנַבֵּא לְיִשְׂרָאֵל, שְׂאָם כֵּן הָיָה מִסְפַּר הַנְּבִיאִים שְׁמִנָּה וְלֹא שְׂבַעַה וְלֹא מוֹבֵן מִדּוּעַ חִזַּ"ל הוֹצִיאֵו אֶת יוֹנָה הַנְּבִיא מִן הַמִּנִּין הַזֶּה, כִּיּוֹן שֶׁגַּם יוֹנָה הִתְנַבֵּא לְאֲמוֹת הָעוֹלָם וְנִשְׁלַח לִזְמַר אֶת נְבוֹאָתוֹ אֶל אֲנָשֵׁי נִינְוֵה שֶׁהִיָּתָה עִיר שֶׁל גּוֹיִים. וְעוֹד אָמַר בְּגִמְרָא שֶׁם, חֲסִיד אֶחָד הָיָה לִי בְּאֲמוֹת הָעוֹלָם, אִיּוֹב שְׁמוֹ, וְלֹא בָּא לְעוֹלָם אֶלָּא כְּדֵי לְקַבֵּל אֶת שְׂכָרוֹ, וּבִשְׂעָה שְׂבָאוּ עָלָיו יְסוּרֵין מִיַּד הַתַּחֲחִיל לְחַרְף וּלְגַדֵּף אֶת הַשֵּׁי"ת, וּלְפִיכֵן לְבִסּוּף כִּפְּל

הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת שְׂכָרוֹ שֶׁל אִיּוֹב בְּחַיֵּי הָעוֹלָם הַזֶּה כִּדֵּי לְטַרְדּוֹ - לֹאכֵדוּ מִן הָעוֹלָם הַבֵּא, שְׁנִאֲמַר (להלן מב י) 'וַיִּסַּף ה' אֶת כָּל אֲשֶׁר לְאִיּוֹב לְמִשְׁנָה'. וּמְפֹרֵשׁ בְּמִימְרָא זֶה שֶׁאִיּוֹב הִיָּה חֲסִיד מֵאֲמוֹת הָעוֹלָם.

עוד הוכחות שאיוב היה מאומות העולם

וּבְמִדְרָשׁ רַבָּה (שמו"ר נא ז) אָמַר שְׂאִיּוֹב אֶחָד מִיּוֹעֲצֵי פְרַעֲהָ הָיָה " וְכֵן אֲמָרוּ בְּמִדְרָשׁ, שֶׁהִירָא אֶת דְּבַר ה' הָאֲמֹר בְּמַכַּת בְּרַד, הָיָה זֶה אִיּוֹב אֲשֶׁר הֵנִיס אֶת עַבְדּוֹ וְאֶת מִקְנֵהוּ מִן הַשָּׂדֶה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִלְקוּ בְּמַכַּת בְּרַד (שם יב ב).

איוב קודם תפלת משה שלא תהא נבואה באומות

הָא - הֵרִי לְמַדְנֵנו מְדַבְּרֵי חִזַּ"ל הַנּוֹכְרִים שְׂאִיּוֹב הָיָה מֵאֲמוֹת הָעוֹלָם וְלֹא מִיִּשְׂרָאֵל, וְיִתְחַיֵּב לְהִיּוֹת - וּמוֹכַרְח הַדְּבַר שְׁחִי קִדְּם מִשָּׂה רַבִּינוּ אוֹ בְּזִמְנוֹ שֶׁל מִשֶּׁה רַבִּינוּ, בְּזִמְן שֶׁהִנְבּוֹאָה הִיָּתָה שׁוֹרָה עֲדִין גַּם בְּאֲמוֹת וְלֹא רַק בְּיִשְׂרָאֵל, דִּהִיָּנוּ קִדְּם תְּפִלַּת הַנְּבִיא הַנְּאָמֵן מִשֶּׁה רַבִּינוּ וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעַמְךָ מִכָּל הָעַם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה 'וְכו' (שמות לג טז) וְהִיָּנוּ שְׂבִיקֵשׁ מִהַשֵּׁי"ת שֶׁלֹּא יִשְׂרָה אֶת שְׂכִינָתוֹ וּנְבוֹאָתוֹ עַל אֲמוֹת הָעוֹלָם " וְעָלָיו -

מקורות וציטוטים

לְמִטְרָה', וְכָתִיב (שם פסוק יא) 'סִגְיֹנִי אֶל אֵל עוֹיֵל', מִסְרֵנִי בִיד הַשְּׁטָן וְכִדֵּי שֶׁלֹּא יִצְאוּ יִשְׂרָאֵל רְשָׁעִים בְּדִין לְכַךְ הִרְטָה אוֹתִי בִידוֹ הוּי וְעִי רְשָׁעִים יִרְטֵנִי. בְּאוֹתָהּ שְׁעָה אֲמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמוֹשֶׁה, מִשֶּׁה, הֵרִי מִסְרֵנִי אִיּוֹב לְשִׁטָּן מִה בִידֵךְ לְעִשׂוֹת, 'דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִסְעוּ'. בְּגִמְרָא (סוטה יא): 'א"ר חֵיָּא בְּרַ אַבָּא א"ר סִימְאֵי, שֶׁלִּשָּׁה הִיָּו בְּאוֹתָהּ עֲצָה, בְּלַעַם, וְאִיּוֹב, וְיִתְרוֹ, בְּלַעַם שִׁיעֶץ, נְהָרְג, אִיּוֹב שֶׁשְׂתַק, נִידוֹן בִּיסוּרֵין, יִתְרוֹ שְׂבַרְת, זְכוּ מִבְּנֵי בְּנֵי שִׁשְׁבּוּ בְּלִשְׁכַת הַגּוֹיִת. וּבְרַש"י: בְּאוֹתָהּ עֲצָה, ד'נִתְחַכְמָה לו' (שמות א י).

יב. בְּמִדְרָשׁ: 'הִירָא אֶת דְּבַר ה' מְעַבְדֵי פְרַעֲהָ, אֲמָרוּ רז"ל זֶה הִיָּה אִיּוֹב, 'וְאֲשֶׁר לֹא שָׁם לְבוֹ' זֶה הִיָּה פְרַעֲהָ וְעַמּוֹ.

יג. בְּגִמְרָא (ב"ב טו:): וְכוּלְהוֹ תְנַאי סְבִירָא לְהוּ דְאִיּוֹב מִיִּשְׂרָאֵל הוּא, לְבַר מִישׁ אֲוִמְרִים, דְּאִי ס"ד מֵאֲמוֹת הָעוֹלָם הוּא, תְּבַר דְּשִׁכִּיב מִשֶּׁה מִי שְׂרִיא שְׂכִינָה עַל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, וְהָא אֲמַר מִר, בְּקִשׁ מִשֶּׁה שֶׁלֹּא

יא. בְּמִדְרָשׁ: א"ר חֵמָא ב"ר חֲנִינָא, בְּשַׁעָה שִׁיִּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם עַמְדָּ סְמָאֵל הַמְּלָאךְ לְקִטְרַג אוֹתוֹן, וּר' חֵמָא בְּרַ חֲנִינָא פִּירְשָׁה מִשׁוּם אֲבִיו מִשֶּׁל לְרוּעָה שֶׁהִיָּה מְעַבִּיר צֶאֱנוּ בְּנֵהר בֹּא זֹאב לְהַתְּגַרּוֹת בְּצֶאֱנוּ, רוּעָה שֶׁהִיָּה בְּקִי מִה עִשָּׂה נָטַל תִּישׁ גְּדוֹל וּמִסְרוּ לוֹ אֲמַר יִהָא מִתְּגַשֵּׁשׁ בְּזֶה עַד שֶׁנְּעַבּוֹר אֶת הַנְּהַר וְאֲחִ"כ אֲנִי מִבִּיאֵו, כֵּךְ בְּשַׁעָה שִׁיִּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם עַמְדָּ סְמָאֵל הַמְּלָאךְ לְקִטְרַג אוֹתוֹן אֲמַר לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רַבִּשׁ"ע עַד עַכְשֵׁי הוּי אֵלּוּ עוֹבְדִים עֲבוּדַת כּוֹכָבִים וְאוֹתָהּ קוֹרַע לְהֵם אֶת הַיָּם מִה עִשָּׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִסְרַ לוֹ אִיּוֹב שֶׁהִיָּה מִיּוֹעֲצֵי פְרַעֲהָ דְכָתִיב בּוֹ 'אִישׁ תָּם וְיִשְׂרָאֵל, אֲמַר לוֹ הֲנוּ בִידֵךְ, אֲמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַד שֶׁהוּא מִתְּעַסֵק עִם אִיּוֹב יִשְׂרָאֵל עוֹלִים לִים וְיִוִּרְדִים וְאֲחִ"כ אֲצִיל אֶת אִיּוֹב וְהוּא שֶׁאֲמַר אִיּוֹב (להלן טז יב) 'שְׁלִי הִיָּתִי וּפְרַפְרָנִי, אֲמַר אִיּוֹב שְׁלִי הִיָּתִי בְּעוֹלָם וּפְרַפְרָנִי וְאֲחִז עַבְרַפִּי וּפְצַפְצָנִי כְּדֵי לְעִשׂוֹת אוֹתִי לְעַמּוֹ לְמִטְרָה, שְׁנִאֲמַר (שם) 'קִימְנִי לוֹ

מאיר

איוב א

איוב

יא

דָּרְשׁוּ (צ"ג טו.) הַיֵּשׁ בָּהּ עֵץ' (נמדנר יג כ) כַּנְדָּע.

וַיּוֹתֵר מִסֶּפֶק אֶצְלֵי אֲרָצוֹ וּמוֹלְדָתוֹ, כִּי לֹא נִמְצָא חֶלֶק מִפְּרֶסֶם בְּאֶרֶץ זֶה שְׁמוֹ, אִף כִּי אָמַר הַפְּתוּב (ימיה כה כ) וַאֲת מַלְכֵי הָעוֹץ, אִם לֹא שִׁירְמֹז לְאֶרֶץ גֵּר שָׁם עוֹץ בֶּן דִּישָׁן מִבְּנֵי שְׁעִיר שְׁנָאֲמַר (נראשית לו כח) 'אַלֶּה בְּנֵי דִישָׁן עוֹץ וַאֲרָן, אוֹ לְעוֹץ בְּכוֹר נַחֲוֹר אֲשֶׁר יִלְדָּה לוֹ מִלְּכָה, שְׁנָאֲמַר (סס ככ כה) 'יִלְדָּה מִלְּכָה גַם הִיא בְּנֵים לְנַחֲוֹר אַחִיָּה אֶת עוֹץ בְּכוֹר, וַיִּכְמוּ שְׁאֲמַר

בַּתְּנַחוּמָא (צ"ר טז ד) פְּרִשְׁת 'אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה' (נראשית כג ה) אֲבָרְהָם נִתְּיָרָא מִן הַיִּסְוִרִין, אָמַר לִיָּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֵין אַתָּה צְרִיף, כְּבָר נוֹלַד מִי שִׁיקְבָּלָם, שְׁנָאֲמַר 'אַת עוֹץ בְּכוֹר, וּבַמְדַּבֵּר רַבָּה (יז ג), וְעוֹץ הָיָה אִיּוֹב, שְׁנָאֲמַר 'אִישׁ הָיָה בְּאֶרֶץ עוֹץ אִיּוֹב שְׁמוֹ. וְשְׁמָא אֲרָצוֹ זֹאת הָיְתָה אֲרָם נַהֲרִים עִיר נַחֲוֹר אֲבִי אֲדוֹנֵי הָאֶרֶץ הָלֹז. וְאִם בֶּן קְרוֹב לָנוּ הָאִישׁ, מַגְאָלְנוּ הוּא פְּדַעַת רַבִּים. גַּם בֶּן מְצִינֵי מְדַרְשׁ (מדרש איוב ה) זֶה לְשׁוֹנוֹ, רָאָה פְּמָה כְּבֶשׂ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא פְּרַעַנְתּוֹ שֶׁל

ביאור

על איוב דָּרְשׁוּ חז"ל (כ"ב טו.) את הפסוק (במדבר יג כ) 'הַיֵּשׁ בָּהּ עֵץ אִם אֵין' כַּנְדָּע, שמשלה את המרגלים לבדוק אם יש בארץ ישראל את איוב הצדיק המגן עליהם כעץ.¹

ארצו ומקומו של איוב

ואמנם יוֹתֵר מִסֶּפֶק אֶצְלֵי מה היתה אֲרָצוֹ ומקום מוֹלְדָתוֹ של איוב, כִּי לֹא נִמְצָא בימינו חֶלֶק - מקום מִפְּרֶסֶם בְּאֶרֶץ [-בעולם] אשר זֶה שְׁמוֹ - ששמו 'עוֹץ, אִף כִּי אָמַר הַפְּתוּב (ימיה כה כ) 'וַאֲת מַלְכֵי הָעוֹץ', אִם לֹא שִׁירְמֹז השם 'עוֹץ' לְאֶרֶץ שְׁגַר שָׁם עוֹץ בֶּן דִּישָׁן שהיה אחד מִבְּנֵי שְׁעִיר - עשיו כמו שְׁנָאֲמַר (בראשית לו כח) 'אַלֶּה בְּנֵי דִישָׁן עוֹץ וַאֲרָן', אוֹ שארץ זו היתה שייכת לְעוֹץ בְּנוֹ הַבְּכוֹר של נַחֲוֹר והיה אחד מן הבנים אֲשֶׁר יִלְדָּה לוֹ מִלְּכָה אשתו, כמו שְׁנָאֲמַר (שם ככ כה) 'יִלְדָּה מִלְּכָה גַם הִיא בְּנֵים לְנַחֲוֹר אַחִיָּה אֶת עוֹץ בְּכוֹר, וַיִּכְמוּ שְׁאֲמַר בְּמַדְרַשׁ תַּנְחוּמָא (כ"ב יז ד) על פְּרִשְׁת 'אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה' (בראשית כג א)

שֶׁאֲבָרְהָם אבינו נִתְּיָרָא וחשש מן הַיִּסְוִרִין שיבואו עליו מחמת קטרוגו של השטן על שאברהם עשה סעודה בלידת יצחק ולא הקריב לה' אפילו איל אחד, אָמַר לִיָּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לאברהם, אֵין אַתָּה צְרִיף לחשוש מכך, כיון שְׁבָר נוֹלַד מִי שִׁיקְבָּלָם במקומך, שְׁנָאֲמַר 'אַת עוֹץ בְּכוֹר', וּבְדוּמָה לזה אמרו במדרש בְּמַדְרַשׁ רַבָּה (יז ג), וְעוֹץ זֶה הָיָה אִיּוֹב, שְׁנָאֲמַר כֵּן 'אִישׁ הָיָה בְּאֶרֶץ עוֹץ אִיּוֹב שְׁמוֹ. וְשְׁמָא אֲרָצוֹ זֹאת של איוב שנקרא 'עוֹץ' הָיְתָה אֲרָם נַהֲרִים שהיתה עִיר נַחֲוֹר² שהיא היה אֲבִי עוֹץ אֲדוֹנֵי הָאֶרֶץ הָלֹז. וְאִם בֶּן נִמְצָא לְפִי זֶה, שעל אף שאיוב לא היה מישראל בכל זאת קְרוֹב לָנוּ הָאִישׁ, מַגְאָלְנוּ הוּא כֵּן - הוא שאר בשרנו וממשפחתו של אברהם אבינו, כְּדַעַת רַבִּים מחכמי ישראל.³

איוב מכפר קרינוס

גַּם בֶּן מְצִינֵי מְדַרְשׁ (מדרש איוב ה) זֶה לְשׁוֹנוֹ, רָאָה פְּמָה כְּבֶשׂ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא את פְּרַעַנְתּוֹ וַיִּסְוִרוּ שֶׁל

מקורות וציטוטים

יח. במדרש: אמר לו הקדוש ברוך הוא, יסורין קשים ונסיונין אחרים היו ראויין לבא על אברהם ואינן באין, ואלו הן היסורין, אותן שבאו על איוב היו ראויין לבא על אברהם, שכן הוא נסמך לפרשה (בראשית כב א) 'ויהי אחרי הדברים האלה ויגד' וגו' את עוץ בכורו ואת בוז', ו'עוץ' היה איוב, 'איש היה בארץ עוץ איוב שמו'.
יט. כמו שנאמר (בראשית כד י) 'ויקח העבד עשרה גמלים מגמלי אדניו וילך וכל טוב אדוניו בידו ויקם וילך אל ארם נהרים אל עיר נחור'.
כ. ראה רש"י: 'איש היה בארץ עוץ', פירוש בארץ ארם, כמה דכתיב 'את עוץ בכורו' מבני נחור.
כא. ע"פ הכתוב ברות (ב ט).
כב. ראה ברמב"ן: 'איש היה בארץ עוץ', מצאנו מלכי העוץ, ומפורש מזה 'בת אדום יושבת בארץ עוץ', ואמר בו התרגום 'ארע ארמניא', וגם מצאנו עוץ מבני עשו, 'עוץ וארן', וכן הקרוב אל הדעת כי זה האיש היה מזרע אברהם מבני אדום, והכני את בוראו ועבד אותו במצוות השכליות מן התום ומן היושר וסור מהרע לבני אדם, ובעבודת הלב שהיא שורש הכל, שהיה ירא אלהים.

תשרה שכניה על עובדי כוכבים ונתן לו, שנאמר 'ונפלינו אני ועמך'.
יד. בגמרא: רבא אמר, איוב בימי מרגלים היה, כתיב הכא 'איש היה בארץ עוץ איוב שמו', וכתוב התם 'היש בה עץ'. מי דמי, הכא 'עוץ', התם 'עץ'. הכי קאמר להו משה לישראל, ישנו לאותו אדם, ששנותיו ארוכות כעץ ומגין על דורו כעץ. וברש"י: ששנותיו כעץ, איוב שהארץ ימים רבים.
טו. לשון הכתוב 'ואת כל הערב ואת כל מלכי ארץ העוץ ואת כל מלכי ארץ פלשתים ואת אשקלון ואת עזה ואת עקרון ואת שארית אשדוד'.
טז. ראה באבן עזרא: איוב היה מבני בניו של נחור אחי אברהם, והקרוב אלי שהיה מבני עשו, והעניין מוכיח 'בארץ עוץ' כמו 'שישי' ושמחי בת אדום יושבת בארץ עוץ.
יז. במדרש: 'אחר הדברים האלה' וכו', נתירא מן היסורין, א"ל הקדוש ברוך הוא איך אתה צריך כבר נולד מי שיקבלם, 'את עוץ בכורו ואת בוז אחיו', איוב אימתי היה, ריש לקיש בשם בר קפרא אמר בימי אברהם היה, שנאמר 'את עוץ בכורו', וכתוב 'איש היה בארץ עוץ'.

איוב, משבא לכפר קרינוס, שלש שנים ומיד שחטאו ונתפל שבא ותקחם' (פסוק טו) נראה שפפר קרינוס בארץ עוץ הוא. והנה מצינו בפרק קמא דמגלה (טו) דאמר ליה מרדכי להמן הרשע ולא ספר דכפר קרינוס היתה, הא ודאי עילם ועוץ וכפר קרינוס, סמיכי להדדי, ואינם רחוקים מעבר הנהר פאמור.

ואמנם עמד ככתל לפני מאמרם ז"ל ב'סר צלם מעליהם' (נמדנר יד ט) זה איוב, כי יורה שבארץ פנען היתה.

גם תרגום 'שישי ושמיחי בת אדום יושבת בארץ עוץ' (איכה ד כג) 'חדי ובדיחי קוסטנטינא

קרתא דאדום רשיעא דמתבניא בארעא ארמניא', כי זה לא על ארם נהרים נאמר.

אם לא שנאמר זה עוץ, קרה לו מה שקרה לצפו בן אליפז בן עשו בברחו מבית האסורים מיד יוסף אחר פטירתו, והלך ומלך על פתים ברומא ועל כל ארץ איטליא, זכרו הרמב"ן ז"ל סוף פרשת ויחי (נראשית מט כט), וכן זה הלך מארם נהרים מארץ מולדתו ונלחם בגוים ומלך בקסטנטינא עיר ממלכתם, ובארץ היתה קרה לו לאיוב מה שקרה, כאשר נתפרסם גם היום במלכות הנה מלכות תוגרמא, כי בעיר קסטנטינא שמה קבר איוב

ביאור

'ארץ עוץ' היא רומי

גם עומד לפני ככותל, תרגום הכתוב 'שישי ושמיחי בת אדום יושבת בארץ עוץ' (איכה ד כא) הוא 'חדי ובדיחי קוסטנטינא קרתא דאדום רשיעא דמתבניא בארעא ארמניא' - שישי ושמיחי קוסטנטינא העיר של אדום הרשע שבנויה בארץ רומי, וזהו נגד מסקנתי, כי לפי התרגום פסוק זה לא על ארץ ארם נהרים נאמר ואם כך 'ארץ עוץ' היא רומי ולא ארם נהרים.

איוב בעיר קסטנטינא

אם לא שנאמר שאדם זה ששמו עוץ, קרה לו מה שקרה לצפו בן אליפז בן עשו בברחו מבית האסורים מיד יוסף אחר פטירתו של יוסף, והלך ומלך על העיר פתים ברומא ועל כל ארץ איטליא, זכרו - הזכירו הרמב"ן ז"ל בדבריו בסוף פרשת ויחי (בראשית מט כט)², ושמא כמו בן זה ששמו עוץ הלך מארם נהרים ויצא מארץ מולדתו ונלחם בגוים עד שכבשם ומלך בקסטנטינא שהיא עיר ממלכתם, ובארץ היתה קרה לו לאיוב את מה שקרה לו מייסוריו וצרותיו, כאשר נתפרסם גם היום במלכות הנה - במדינה זו שתחת מלכות תוגרמא, כי בעיר קסטנטינא שמה קבר - מת ונקבר איוב

איוב, שהרי מהמקום ששמו שבא עד לכפר קרינוס מקומו של איוב, יש מרחק הליכה של שלש שנים ומיד שחטאו בניו נאמר (פסוק טו) 'נתפל שבא ותקחם' - התנפלה עליהם מלכות שבא ולקחתם בשבי². הרי מבואר שמקומו של איוב היה בכפר ששמו 'קרינוס', וכיון שנאמר בתחילה שמקומו היה בארץ עוץ נראה שמקומו של כפר קרינוס בארץ עוץ הוא. והנה מצינו שאמרו בפרק קמא דמגלה (טו) דאמר ליה - שאמר לו מרדכי להמן הרשע וכי לא ספר דכפר קרינוס היתה - וכי לא היית הספר של כפר קרינוס, וכיון שמקומו של מרדכי היה בשושן הבירה אשר במדינת עילם², הא ודאי - הרי לנו בוודאות שהמקומות עילם ועוץ וכפר קרינוס, סמיכי להדדי - הם סמוכים זה לזה, ואינם רחוקים מעבר הנהר פאמור.

איוב מארץ כנען

ואמנם עמד ככתל לפני - מונע ממני מלהשאר במסקנתי, מאמרם של רבותינו ז"ל בביאור הכתוב (במדבר יד ט) 'סר צלם מעליהם' זה איוב², כי מאמרם זה יורה בבירור שאיוב בארץ פנען היתה ולכן שלח משה את המרגלים לבדוק אם יש בארץ ישראל את איוב שיכול להגן על הכנענים בצדקותו.

מקורות וציטוטים

כה. ואה רש"י (במדבר יד ט): 'סר צלם', מגינם וחזקם, כשרים שבהם מתו, איוב שהיה מגין עליהם.
כו. ברמב"ן: וכן היה מעשה, כי מצינו בספר דברי הימים ליוסף בן גוריון [-ספר יוסיפון] וזולתו מספרי הקדמוניות, כי בא צפו בן אליפז בן עשו ועשה עמהם קטטה על זה עד שערכו מלחמה ותגבר יד יוסף ותפשו עם מבחר גדודיו והביאום למצרים ועמד שם בתפיסה כל ימי יוסף, וברח משם במוותו והלך לארץ כאנפנייא ומלך על כתיים ברומא, ובסוף הומלך על כל ארץ איטליא, והוא אשר מלך ראשון על רומא, והוא אשר בנה ההיכל הראשון והגדול מאשר נבנו ברומא.

בג. וראה עוד במדרש (ויק"ר יז ד): רב הונא בשם רבי יהושע בר אבין ור' זכריה חתניה דרבי לוי בשם ר' לוי, אין בעל הרחמים נוגע בנפשות תחלה, ממי את למד, מאיוב, שנאמר (פסוק יד) 'הבקר היו חורשות', מלמד שהראה לו הקדוש ברוך הוא מעין עולם הבא, שנאמר (עמוס ט ג) 'ונגש חורש בקוצר', 'ותפול שבא ותקחם' (פסוק טו), אמר ר' אבין בר כהנא, יצאו מכפר קרינוס והלכו את כל האבילין ובאו למגדל צבעייתא ומתו שם.
כד. שנאמר (אסתר ב ה) 'איש יהודי היה בשושן הבירה ושמו מרדכי וגו', נאמר (דניאל ח ה) 'ואני בשושן הבירה אשר בעילם המדינה'.